

DZIEDZICTWO KRESÓW

KULTURA – NARODY – WYZNANIA

REDAKCJA NAUKOWA:

IRENA KOZIMALA

ANNA KRÓLIKOWSKA

BEATA TOPIJ-STEMPIŃSKA

AKADEMIA IGNATIANUM

WYDAWNICTWO WAM

KRAKÓW 2014

Wprowadzenie

Książka niniejsza jest trzecią z cyklu zatytułowanego „Dziedzictwo Kresów”. Obok zagadnień związanych z nauką, edukacją w pojęciu „dziedzictwo” zawiera się również to, co dotyczy kultury, religii, narodu, bo jak pisze J. Pruszyński, „na dziedzictwo kulturowe składa się zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nim wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi, uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej”¹. Takie rozumienie pojęcia dziedzictwa kulturowego ma swoje zastosowanie w odniesieniu do Kresów, które „postrzegane jako pogranicza, peryferie, mała ojczyzna tworzą dzisiaj fundament jednego z najsilniejszych dyskursów – dyskursu wielokulturowości, funkcjonującego z powodzeniem na tle innych: antropologicznego, socjologicznego czy historycznego. Rok 1989 nie tylko uświadomił nam bogatą tradycję tego, co zwyczajowo nazywaliśmy Kresami, ale również skonfrontował Polaków z istnieniem „innego”, „obcego”, a ponadto odkrył sieć relacji, które nas z nimi łączyły”².

Celem tej pracy było zaprezentowanie i ocena dorobku narodów zamieszkujących obszar znany w historiografii właśnie pod

¹ J. Pruszyński, *Dziedzictwo kulturowe Polski. Jego straty i ochrona prawna*, Kraków 2001, s. 50.

² K.R. Łozowska, *Dziedzictwo kompleksów. Kulturowa klęska Kresów?*, w: *Studia etnologiczne i antropologiczne*, t. 12: *Dziedzictwo kulturowe „nadbagażem” codzienności?*, red. H. Rusek, K. Czerwińska, K. Marcol, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2012, s. 89.

nazwą Kresy. Badania były ważne i niezbędne dla naświetlenia działalności na rzecz rozwoju cywilizacji w Polsce w różnych jej aspektach. W ostatnich latach powstały sprzyjające warunki do prowadzenia badań dotyczących wschodnich obszarów Rzeczypospolitej, do niedawna niemożliwych ze względów politycznych. Do współpracy zostali zaproszeni badacze tej problematyki z różnych ośrodków akademickich i instytucji kultury w kraju i za granicą.

Zaprezentowane w książce badania dotyczyły kulturowej, narodowej i wyznaniowej specyfiki kresów w okresie od XIX do początku XXI wieku. Pozwoliły one na opisanie różnych sposobów transmisji kulturowej i jej trwałości oraz znaczenia dla współczesnego społeczeństwa. Ten opis został dokonany z perspektywy wielu dyscyplin naukowych: historii, historii wychowania, archeologii, nauk filologicznych.

Książka składa się z trzech działów, zatytułowanych: „Kultura – narody – wyznania”, w ramach których przedstawiono kolejno zagadnienia ochrony zabytków archeologicznych dziedzictwa narodowego na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej, kwestie życia codziennego w oparciu o źródła pamiętnikarskie, zagadnienia prasoznawcze, następnie tematy związane z wielonarodowością Kresów, ruchami migracyjnymi ludności, wysiedleniami, losami narodów w kontekście wojen (polsko-rosyjskiej 1919-1920 roku i II wojny światowej. Ostatnia część książki poświęcona jest wyznaniom. Kresy jako obszar graniczny stanowią nie tylko tygiel kulturowy i wielonarodowy, ale także religijny, a zatem powstaje problem współistnienia różnych wyznań i religii (unitów, katolików, świadków jehowy, żydów i in.).

To szerokie spektrum zagadnień związanych z Kresami i podjętych w ramach tej monografii przyczyni się, mamy nadzieję, do lepszego poznania dziedzictwa Kresów i jego spopularyzowania.

Redaktorki